

דברי הזכרה לי. פיכמן

דברי הזכרה לי. פיכמן

מאת שלמה גמז

אני נוטל רשות ופנתה הזכרת השי לושים לנשמתו של המשורר יעקב פיכמן. מאן שעניו היו צופות את הספרות העברית והיה כן ללוויה נאמן שלה למעלה מששים שנים.

אפשר לספר בפרשת המנוח שעות רבות, פייטן רב פנים היה ורב גוונים, וכל סן ופן שבו וכל גזון וגזון שלו עניין גדול הוא להבחנה ולשיחה נאה ונעימה. אבל בחזרת פותח לא אנע בפ"י רשה זו, ויבואו חברי אחרי וישמיעו דברי הספד והערכה כראוי לו.

המישים שנה קרובים היינו זה לזה. שמורה עמי גלויה ראשונה שלו משנת 1908 ושמור עמי מכתבו האחרון. המצומעם והמסושש, מהודש אפריל זה, ובין המכתב הזה והגלויה ההיא ציבורים ציבורים של איגרות נאות וטור בות בכל העניינים ומכל הזמנים ומכל המקומות. ועכשיו כשכבר עברו שלר שים עם משנסתלק פיכמן והלך לעול"ם, מביט אני לאחורי ותוחה על קש"י רי הריעות הארוכה הזאת ומוצא אני בה יסוד אחד, שדומני ראוי הוא שאש"פיע עליו דברים אחדים ברבים.

לא היינו מחליקים שפתים זה לזה, לא בכתב ולא בעל"פה. סודה של הכ"ר זהו במקום אחר, הוא לא היה זתיר בגחלתי ואני לא הייתי זתיר בגחלתו. ידע פיכמן כל פגימותי וכל מנרערתי; ולא מועטות הן. גם אני ידעתי חולשותיו כל חולשותיו. אבל הוא קיר בלני כמות שאני, ואני קיבלתי כמות שהוא. ובאותו ויתור מדעת שוויתרנו זה לזה יסודה של אותה ידידות רבת-שנים, ששמה לא הועבו אפילו פעם אחת.

אין אמת באמירה זו שאומרים עליו — הרכות היתה מידה באפיו. ודאי נוקדן לא היה ולא הקפיד בדברים קלים. אף על פי שמבית-מדרשה של אודיסה היה, הרי הרבה ימים קבע ישיבתו בוודשה. אבל על החמורים עמד ולא נכנע כל ימיו. בשדה אחת חרשנו — בשדה הביקורת העברית ומענייה נושקת את מעניתי. אבל היתה מהיצה של ספהים אחדים בין זו לזו, ביקור"תו של פיכמן ביקורת רשמים היא. כולה כשרונות ונוי ורגן. שלי מתחיל לה בהיסוס זה שבתקפו הגמור של הרושם. ועד ש אינה מוצאת סמוכין לו אינה מקבלת מרותה. ובטבע הדברים שהיינו מחולקים בכמה וכמה עניינים. ואף על פי כן מעולם לא פגעו ברגשי האהוה שהיינו מרגישים זה לזה. אהי זהו זה שעמדה בכל הנסיונות, לא חדש אחד ולא שנה אחת אלא המישים שנים חמימות, עד שלקחו השם ממני.

על שום מה אהבתיו? על שום שלעור"לם עמד לפני כאילן חסון דשן ורענן בשעות שחרית עם הנץ החמה. לעולם האדישו שמי זריחה על צמרתו ולעולם צייץ משהו בין עפאיו. וכל זלול שגרי עד שם כנף רגבים היא שזיעזעה אותו. ואפילו בסוף חייו, כשהתחיל יומר מע"י ריב וכשהתחילה רווח עוטפת מלפניו, פתאום, כחמה הנוקדת בין מפלשי עבים, שבה אליו צלילות דעתו וצלילות קר"ל ושר לנו שירים אחדים, שירים ער"בים מאוד ונונים מאוד, שלעולם יהיו שמורים כאבנים יקרות בבית גנויה של הליריקה העברית.

ועוד דבר. איש האדמה היה פיכמן. ביסרביה מכורתו היתה מקום ישיב"תו של שבט יהודי אחד שמהובר היה אל הקרקע יחר מכל שאר השבטים של יהדות רוסיה. מגדלי סבך היו ובבוסי תניהם כל טוב ומרתפיהם מלאו חביות של יינות גפניהם וכל פרי מגדיהם. רחב לבם ורוחם נוחה ודעתם מבורחת עליהם. וכשעלה פיכמן לפני ארבעים ושמונה שנים לכאן אי אפשר היה לו בלא אדמה. מיד העמיק והכה שרשיו באדמת ארץ-אבות ונפשו מעורבת ברג"ביה ובמראותיה ובעמקיה ובהרריה. ועכשיו זכה וניטלה ממנו קללת ירמיהו. הקשה שבקללות הגלות. — בארץ הזאת לא ייקברו — זכה פיכמן שייקבר בארץ הזאת! ובשבילו ובשבילנו בני דורו אין זכות זאת פחותה בערכה מד"כותם של בנינו, בני הדור החדש, שלי דתם בארץ הזאת. אף לידה זו זכות אבות היא.

איני דורש בסופלא ממני. אף על פי כן מאמין אני באמונה שלמה — רג"שות של אמת, חסד, ריעות וחברות של אמת אינם עוברים ובטלים מן העו"לם. באיזו דרך שהיא סתומה לפני קיום ושיוור להם מעבר לתחומי הע"ד של גוף וחומר. עלתה בלבי אמ"י זהו לפני עשרים וחמש שנים כשה"לכתי אחרי מיטתו של ביאליק, ובש"עזה שהורירו גופו השבור אל קברו. תקפ"ני זההור זה ולא הרפה ממני — אי אפשר שרגשות של אמת וחסד של אמת יעברו וייבטלו מן העולם. ולפני שלר שים יום כשעמדתי בבית העלמין, באר"תו בית עלמין גופו, על קברו התחזה של פיכמן חזר ותקפני והרהור זה ושוב אינו מרפה ממני אפילו שעה אחת. אין אדם יודע מה קצבת שנותיו. אבל כשבני דורו ונוני הכורתו מסתל"ים

קים והולכים לנגד עיניו בזה אחר זה. הרי בדרך העולם שכל ההבורה דוא"בת. ודאגה זו היא המקרבת אותך אל זה שהלך ממך. לפי שעה, עד שיבוא אותו יום שאחזור ואתחבר אליו בדרך שסתומה היא לפני ובעולם שמכוסה הוא ממני, אמר אני למנוח מה שרגילים לומר במעמד כמעמדי: ימתקו לו רגבי עפרו וינוח בשלום על משכבו!